HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

16 iulie 2020*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Articolele 6 și 7 – Contracte încheiate cu consumatorii – Împrumuturi ipotecare – Clauze abuzive – Clauză care impune totalitatea cheltuielilor de constituire și de radiere a ipotecii în sarcina împrumutatului – Efectele declarării nulității clauzelor menționate – Puterile instanței naționale în prezența unei clauze calificate drept «abuzivă» – Repartizarea cheltuielilor – Aplicarea unor dispoziții naționale de natură supletivă – Articolul 3 alineatul (1) – Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor contractuale – Articolul 4 alineatul (2) – Excluderea clauzelor referitoare la obiectul principal al contractului sau la caracterul adecvat al prețului sau al remunerației – Condiție – Articolul 5 – Obligația de redactare clară și inteligibilă a clauzelor contractuale – Cheltuieli de judecată – Prescripție – Principiul efectivității”

În cauzele conexate C-224/19 și C-259/19,

având ca obiect două cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de Primera Instancia n. 17 de Palma de Mallorca (Tribunalul de Primă Instanță nr. 17 din Palma de Mallorca, Spania) (C-224/19) și de Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Ceuta (Tribunalul de Primă Instanță și de Instrucție din Ceuta, Spania) (C-259/19), prin decizia din 12 martie 2019 și, respectiv, prin decizia din 13 martie 2019, primite de Curte la 14 martie 2019 și, respectiv, la 27 martie 2019, în procedurile

CY

împotriva

CaixaBank SA (C-224/19) și

și

LG,

PK

împotriva

Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (C-259/19),

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul M. Vilaras, președinte de cameră, domnii S. Rodin (raportor) și D. Šváby, doamna K. Jürimäe și domnul N. Piçarra, judecători,

* Limba de procedură: spaniola.

avocat general: domnul H. Saugmandsgaard Øe,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru CY, de N. Martínez Blanco, abogado;

– pentru Caixabank SA, de J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, abogado;

– pentru LG, de R. Salamanca Sánchez, abogado, și M. C. Ruiz Reina, procuradora;

– pentru Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA, de C. Fernández Vicién, J. Capell Navarro și A. Picón Franco, abogados;

– pentru guvernul spaniol, de L. Aguilera Ruiz și M. J. García-Valdecasas Dorrego, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de J. Baquero Cruz și N. Ruiz García, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea articolelor 3-8 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul a două litigii între CY, pe de o parte, și Caixabank S. A., pe de altă parte, și, respectiv, între LG și PK, pe de o parte, și Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA, pe de altă parte, cu privire la clauze abuzive prezente în contracte de împrumut însoțite de garanții ipotecare.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 93/13

3 Al șaisprezecelea, al nouăsprezecelea, al douăzecilea și al douăzeci și patrulea considerent ale Directivei 93/13 au următorul cuprins:

„întrucât, în conformitate cu criteriile generale selectate, aprecierea caracterului abuziv al clauzelor, în special în cadrul activităților publice de vânzare sau furnizare, prin care se asigură servicii colective care iau în considerare solidaritatea dintre utilizatori, trebuie completată cu mijloace pentru efectuarea unei aprecieri globale a diferitelor interese implicate; întrucât aceasta constituie o cerință de bună-credință; întrucât, la aprecierea bunei-credințe, trebuie acordată o atenție deosebită forței pozițiilor de negociere ale părților, faptului de a ști dacă consumatorul a fost încurajat să-și dea

acordul pentru clauza în cauză și dacă bunurile sau serviciile au fost vândute sau furnizate la cererea expresă a consumatorului; întrucât condiția de bună-credință poate fi îndeplinită de vânzător sau furnizor [a se citi «de profesionist»] atunci când acesta acționează în mod corect și echitabil față de cealaltă parte de ale cărei interese legitime trebuie să țină seama;

[…]

întrucât, în sensul prezentei directive, aprecierea caracterului abuziv nu se efectuează asupra clauzelor care descriu obiectul principal al contractului, nici asupra raportului calitate/preț al bunurilor sau serviciilor furnizate; întrucât obiectul principal al contractului și raportul calitate/preț pot fi, cu toate acestea, luate în considerare la aprecierea corectitudinii altor clauze […]

întrucât contractele ar trebui redactate într-un limbaj clar și inteligibil, iar consumatorului ar trebui să i se ofere posibilitatea de a analiza toate clauzele și, în caz de dubiu, ar trebui să prevaleze interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator;

[…]

întrucât autoritățile judiciare sau administrative din statele membre trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficace pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.”

4 Articolul 1 din Directiva 93/13 prevede:

„(1) Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] și un consumator.

(2) Dispozițiile prezentei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii sau dispozițiile ori principiile din convențiile internaționale la care statele membre sau Comunitatea sunt părți, în special în domeniul transportului.”

5 Potrivit articolului 3 alineatele (1) și (2) din această directivă:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

[…]”

6 Articolul 4 alineatul (2) din directiva menționată prevede:

„Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului [principal al] contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”

7 Articolul 5 din aceeași directivă prevede:

„În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. […]”

8 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

9 Articolul 7 alineatul (1) din această directivă are următorul cuprins:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»].”

10 Potrivit articolului 8 din directiva menționată:

„Statele membre pot introduce sau menține, în domeniul reglementat de prezenta directivă, dispoziții mai stricte, compatibile cu prevederile tratatului, pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție a consumatorului.”

Dreptul spaniol

Decretul regal 1426/1989

11 Norma 6.a din anexa II la Real Decreto 1426/1989, por el que se aprueba el arancel de los notarios (Decretul regal nr. 1426/1989 de aprobare a onorariilor notarilor), din 17 noiembrie 1989 (BOE nr. 285 din 28 noiembrie 1989, p. 37169), în versiunea în vigoare la data faptelor din litigiile principale, prevede:

„[Obligația de plată a taxelor revine] părții care a solicitat intervenția sau serviciile notarului și, dacă este cazul, celor care au calitatea de persoană interesată în temeiul normelor de drept material și fiscal […]”

Decretul regal 1427/1989

12 A opta normă din anexa II la Real Decreto 1427/1989, por el que se aprueba el arancel de los registradores de la propiedad (Decretul regal 1427/1989 de aprobare a onorariilor registratorilor de carte funciară), din 17 noiembrie 1989 (BOE nr. 285 din 28 noiembrie 1989, p. 37171), în versiunea în vigoare la data faptelor din litigiile principale, impune obligația [de a plăti onorariile registratorului de carte funciară] în sarcina „celui sau a celor în favoarea cărora se înscrie sau se notează imediat dreptul, onorariile putând fi solicitate de asemenea […] celui care a solicitat serviciul în cauză sau celui în favoarea căruia a fost înscris dreptul sau a fost solicitat certificatul”.

LCGC

13 Articolul 7 din Ley 7/1998, sobre condiciones generales de la contratación (Legea 7/1998 privind condițiile contractuale generale), din 13 aprilie 1998 (BOE nr. 89 din 14 aprilie 1998, p. 12304), în versiunea aplicabilă la data semnării contractelor în discuție în litigiile principale (denumită în continuare „LCGC"), prevede:

„Se consideră că următoarele condiții generale nu figurează în contract:

a) cele despre care consumatorul nu a avut în mod real ocazia să ia cunoștință în totalitate înainte de încheierea contractului sau care nu au fost semnate, dacă este cazul, în conformitate cu articolul 5;

b) condițiile ilizibile, ambigue, obscure și neinteligibile, cu excepția situației în care, în cel din urmă caz, aderentul le-a acceptat expres în scris și în situația în care acestea respectă reglementarea specifică privind transparența clauzelor contractuale în acest domeniu."

14 Articolul 8 din LCGC prevede:

„1. Sunt nule de plin drept condițiile generale care, în detrimentul părții aderente, contravin dispozițiilor legii sau ale oricărei alte norme imperative sau prohibitive, cu excepția cazului în care acestea sancționează în mod diferit încălcarea lor.

2. În special, sunt nule condițiile generale abuzive din contractele încheiate cu un consumator […]"

Decretul-lege regal 6/2000

15 Articolul 40 din Real Decreto-Ley 6/2000, de Medidas Urgentes de Intensificación de la Competencia en Mercados de Bienes y Servicios (Decretul-lege regal 6/2000 privind măsuri urgente de intensificare a concurenței pe piețele de bunuri și servicii), din 23 iunie 2000 (BOE nr. 151 din 24 iunie 2000, p. 22440), în versiunea în vigoare la data semnării contractelor în discuție în litigiile principale, prevede:

„[I]nstituțiile de credit și alte instituții financiare indică în mod expres […] dreptul de care beneficiază împrumutatul de a desemna, de comun acord cu partea împrumutătoare, persoana sau entitatea care va proceda la evaluarea imobilului care face obiectul ipotecii […]"

Decretul regal legislativ 1/2007

16 Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (Decretul regal legislativ 1/2007 privind adoptarea textului consolidat al Legii generale privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor și alte legi complementare), din 16 noiembrie 2007 (BOE nr. 287 din 30 noiembrie 2007, p. 49181) prevede la articolul 8, intitulat „Drepturile fundamentale ale consumatorilor și ale utilizatorilor", următoarele:

„Constituie drepturi fundamentale ale consumatorilor și ale utilizatorilor:

[…]

b) protecția intereselor legitime economice și sociale ale acestora, în special împotriva practicilor comerciale neloiale și a includerii clauzelor abuzive în contracte;

[…]

d) informarea exactă cu privire la diferitele bunuri sau servicii, precum și educația și popularizarea pentru a favoriza cunoașterea referitoare la utilizarea, consumul sau utilizarea corespunzătoare a acestor bunuri sau servicii. […]”

17 Articolul 60 din Decretul regal legislativ 1/2007, intitulat „Informare precontractuală”, are următorul cuprins:

„1. Înainte ca un contract sau o ofertă de același tip să producă efecte obligatorii pentru consumator sau utilizator, profesionistul îi furnizează acestuia, în mod clar și inteligibil, cu excepția cazului în care acestea sunt evidente datorită contextului, informațiile relevante, corecte și suficiente cu privire la principalele caracteristici ale contractului, în special cu privire la condițiile sale juridice și economice.

2. Sunt relevante obligațiile de informare privind bunurile sau serviciile prevăzute de prezenta lege sau de orice altă normă aplicabilă, precum și:

a) principalele caracteristici ale bunurilor sau serviciilor, în mod corespunzător cu mediul de comunicare și cu bunurile sau serviciile în cauză;

[…]

c) prețul cu toate taxele incluse. În cazul în care prețul nu poate fi calculat în avans în mod satisfăcător dată fiind natura bunului sau a serviciului, modalitatea de calcul al prețului și, după caz, toate costurile suplimentare de transport, de livrare sau cheltuielile poștale sau, în cazul în care acestea nu pot fi calculate în avans în mod satisfăcător, menționarea faptului că aceste costuri ar putea fi suportate de consumator;

Orice informație destinată consumatorului sau utilizatorului cu privire la prețul bunurilor sau serviciilor, inclusiv publicitatea, include prețul total, distingând, după caz, cuantumul suplimentelor sau al reducerilor aplicabile, cuantumul cheltuielilor repercutate asupra consumatorului sau a utilizatorului și costurile suplimentare pentru serviciile accesorii, finanțarea, utilizarea diferitor mijloace de plată sau celelalte condiții similare de plată. […]”

18 Articolul 80 din Decretul regal legislativ 1/2007, intitulat „Cerințe aplicabile clauzelor care nu au fost negociate individual”, prevede:

„1. În contractele încheiate cu consumatorii și cu utilizatorii, care cuprind clauze ce nu au fost negociate individual, […] aceste clauze trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

a) redactarea trebuie să fie precisă, clară și simplă și trebuie să poată fi înțeleasă direct […]

b) accesibilitate și lizibilitate, pentru a permite consumatorului și utilizatorului să cunoască existența și conținutul lor înainte de încheierea contractului. […]

c) bună-credință și echilibru just între drepturile și obligațiile părților, ceea ce exclude, în orice caz, utilizarea clauzelor abuzive. […]”

19 Articolul 82 din Decretul regal legislativ 1/2007, intitulat „Noțiunea de clauză abuzivă”, prevede:

„1. Sunt considerate clauze abuzive orice dispoziții care nu au fost negociate individual și orice practici care nu au fost acceptate în mod expres, care, contrar cerinței de bună-credință, creează în detrimentul consumatorului și al utilizatorului un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract.

2. […] Profesionistului care pretinde că o anumită clauză a fost negociată individual îi revine sarcina probei.

3. Caracterul abuziv al unei clauze se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și prin raportare la momentul și la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate celelalte clauze ale contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde. […]”

20 Potrivit articolului 83 din Decretul regal legislativ 1/2007, intitulat „Nulitatea clauzelor abuzive și subzistența contractului”:

„Clauzele abuzive sunt nule de plin drept și sunt considerate ca nefiind incluse în contract. În acest scop, după ascultarea părților, instanța constată nulitatea clauzelor abuzive incluse în contract, acesta rămânând însă obligatoriu pentru părți potrivit dispozițiilor sale, dacă poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

21 Articolul 87 din Decretul regal legislativ 1/2007, intitulat „Clauze abuzive din cauza lipsei de reciprocitate”, prevede la alineatul 5:

„Sunt abuzive clauzele care, în contract, creează în detrimentul consumatorului sau al utilizatorului o lipsă de reciprocitate contrară bunei-credințe și în special:

[…]

5. […] orice altă dispoziție care prevede o plată pentru produse sau servicii care nu au fost utilizate sau consumate efectiv. […]”

22 Articolul 89 din Decretul regal legislativ 1/2007, intitulat „Clauze abuzive care afectează perfectarea și executarea contractului”, prevede:

„În orice caz, sunt considerate clauze abuzive:

[…]

4. Faptul de a impune consumatorului sau utilizatorului bunuri sau servicii complementare sau accesorii nesolicitate.

5. Majorările de preț pentru servicii accesorii […] care nu corespund unor prestații suplimentare care pot fi acceptate sau respinse […]”

Legea 2/2009

23 Ley 2/2009, por la que se regula la contratación con los consumidores de prestamos o créditos hipotecarios y de servicios de intermediación para la celebración de contratos de prestamo o crétato (Legea 2/2009 privind reglementarea încheierii cu consumatorii a contractelor de împrumut sau de credit ipotecar și de servicii de intermediere pentru încheierea contractelor de împrumut sau de credit), din 31 martie 2009 (BOE nr. 79 din 1 aprilie 2009, p. 30843) prevede la articolul 5 alineatul 1, intitulat „Obligații de transparență în materie de prețuri”:

„Întreprinderile își stabilesc în mod liber tarifele privind comisioanele, condițiile și cheltuielile care pot fi repercutate asupra consumatorilor, fără alte restricții decât cele prevăzute în materie de clauze abuzive în prezenta lege, […] precum și în [Decretul regal legislativ 1/2007].

Tarifele care includ comisioanele sau compensațiile și cheltuielile susceptibile să fie solicitate, inclusiv activitățile de consultanță, indică ipotezele și, dacă este cazul, frecvența cu care acestea se aplică. Comisioanele sau compensațiile ori costurile repercutate asupra clientului trebuie să corespundă unor servicii efectiv furnizate sau unor costuri suportate. Serviciile care nu au fost acceptate sau solicitate în mod expres de către client nu determină niciun comision și nicio cheltuială."

LEC

24 Articolul 394 din Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil (Legea 1/2000 privind Codul de procedură civilă), din 7 ianuarie 2000 (BOE nr. 7 din 8 ianuarie 2000, p. 575), în versiunea în vigoare la data semnării contractelor în discuție în litigiile principale (denumită în continuare „LEC"), prevede:

„1. În procedurile declarative, cheltuielile de judecată în primă instanță revin părții ale cărei capete de cerere au fost respinse, cu excepția cazului în care instanța apreciază, justificând acest lucru în mod corespunzător, că cauza ridica îndoieli serioase în fapt sau în drept. […]

2. În cazul admiterii sau al respingerii în parte a capetelor de cerere, fiecare parte va plăti propriile cheltuieli de judecată și va suporta jumătate din cheltuielile comune, cu excepția cazului în care există un motiv întemeiat pentru obligarea uneia dintre părți la plata cheltuielilor de judecată pentru procedură abuzivă.

[…]"

Codul civil

25 Articolul 1303 din Código Civil (Codul civil) are următorul cuprins:

„Odată constatată nulitatea unei obligații, părțile trebuie să își restituie reciproc bunurile care au făcut obiectul contractului și fructele acestora sau prețul majorat cu dobânzi, sub rezerva articolelor următoare."

26 Potrivit articolului 1964 alineatul 2 din Codul civil:

„Acțiunile personale care nu sunt supuse unui anumit termen se prescriu în termen de cinci ani de la data la care se consideră că obligația este aplicabilă. În ceea ce privește obligațiile continue de a face sau de a nu face, termenul începe la fiecare încălcare a acestor obligații."

27 Articolul 1969 din Codul civil prevede:

„În lipsa unei dispoziții speciale care prevede altfel, termenul de prescripție a tuturor categoriilor de acțiuni se calculează din ziua în care a fost posibilă introducerea lor."

Ordinul privind ratele dobânzii și comisioanele, normele de conduită, informațiile furnizate clienților și publicitatea instituțiilor de credit

28 Capitolul 1 din Orden sobre tipos de interés y comisiones, normas de actuación, información a clientes y publicidad de las Entidades de crédit (Ordinul privind ratele dobânzii și comisioanele, normele de conduită, informațiile furnizate clienților și publicitatea instituțiilor de credit) din 12 decembrie 1989 (BOE nr. 303 din 19 decembrie 1989, p. 39289), în versiunea în vigoare la data semnării contractelor în discuție în litigiile principale, are următorul cuprins:

„În al cincilea rând. Instituțiile de credit stabilesc în mod liber comisioanele percepute pentru operațiunile sau serviciile pe care le furnizează.

[…]

Serviciile care nu au fost acceptate sau solicitate în mod expres de către client nu determină niciun comision și nicio cheltuială. Comisioanele sau costurile repercutate asupra clientului trebuie să corespundă unor servicii efectiv furnizate sau unor costuri suportate.”

Litigiile principale și întrebările preliminare

Cauza C-224/19

29 La 16 mai 2000, CY a încheiat cu instituția financiară Caixabank un contract de împrumut ipotecar în fața notarului, în valoare inițială de 81 136,63 euro, prevăzându-se de asemenea plata unor dobânzi variabile.

30 A patra clauză din același contract impune împrumutatului plata unui „comision de acordare”. Această clauză prevede:

„Următoarele comisioane sunt stipulate în favoarea [Caixabank] și în sarcina părții creditate:

(A) - Comision de acordare cu privire la plafonul total al împrumutului, care trebuie plătit o singură dată la momentul [încheierii] prezentului act: unu la sută, respectiv un cuantum de o sută treizeci și cinci de mii de pesetas spaniole (135 000), echivalente cu 811,37 euro.”

31 A cincea clauză din contractul menționat impune împrumutatului plata tuturor cheltuielilor de constituire și de radiere a ipotecii. Această clauză are următorul cuprins:

„Partea creditată suportă plata cheltuielilor de evaluare a imobilului ipotecat [,] a tuturor celorlalte cheltuieli și prelevări fiscale care decurg din prezentul act notarial, din actele și contractele care sunt formalizate în acesta, precum și din înscrierea sa în Registro de la Propiedad (registrul proprietății) [,] a tuturor celorlalte cheltuieli și prelevări fiscale care rezultă din încheierea tuturor actelor care vor fi necesare pentru ca prezentul document și documentul prin care se constată stingerea efectelor sale să fie admise în registrul proprietății, inclusiv toate celelalte cheltuieli și prelevări fiscale care rezultă din chitanțele prin care se confirmă primirea, totală sau parțială, a sumelor împrumutate, precum și a onorariilor de avocat și a cheltuielilor executorului judecătoresc în cazul unei executări judiciare, chiar dacă intervenția acestora din urmă nu este imperativă.”

32 La 22 martie 2018, CY a introdus o acțiune la Juzgado de Primera Instancia n.° 17 de Palma de Mallorca (Tribunalul de Primă Instanță nr. 17 din Palma de Mallorca, Spania), pentru a obține, în temeiul legislației în materia protecției consumatorului, constatarea nulității, din cauza caracterului lor abuziv, a celei de a patra și a celei de a cincea clauze ale contractului în cauză (denumite în continuare

„clauzele în litigiu”), precum și rambursarea totalității sumelor plătite în aplicarea acestor clauze. În ceea ce o privește, Caixabank a invocat validitatea deplină a clauzelor în litigiu. În cadrul acestei proceduri, CY a considerat necesar ca instanța națională să adreseze Curții întrebări preliminare privind clauzele în litigiu menționate.

33 În ceea ce privește clauza referitoare la cheltuielile ipotecii, instanța de trimitere subliniază că jurisprudența spaniolă consideră în mod majoritar acest tip de clauze ca fiind abuzive și, în consecință, nule. Totuși, această instanță remarcă faptul că, în ceea ce privește efectele acestei nulități, instanțele spaniole au ajuns la decizii diferite și contradictorii care plasează consumatorii și instituțiile financiare într-o situație de insecuritate juridică. În această privință, instanța menționată evocă mai multe practici jurisprudențiale pe care le consideră „moderatoare” ale efectelor restitutorii ale constatării nulității, ridicând problema dacă acestea sunt compatibile cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din aceasta.

34 În ceea ce privește clauza care impune un comision de acordare, Juzgado de Primera Instancia n.° 17 de Palma de Mallorca (Tribunalul de Primă Instanță nr. 17 din Palma de Mallorca) evidențiază un consens al curților provinciale cu privire la caracterul abuziv al acesteia și la nulitatea sa, ca urmare a faptului că un astfel de comision nu corespunde niciunui serviciu sau cost real ori efectiv. Cu toate acestea, Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) a contrazis recent această linie jurisprudențială, considerând că comisionul de acordare, ca parte a obiectului principal al unui contract de împrumut, ar trebui să fie exclus de la controlul caracterului său abuziv în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13. Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la temeinicia acestui raționament al Tribunal Supremo (Curtea Supremă) și ridică de asemenea problema dacă răspunsul la această chestiune este influențat de faptul că Regatul Spaniei nu a transpus respectivul articol 4 din Directiva 93/13 în dreptul spaniol pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție consumatorului, în conformitate cu articolul 8 din această directivă.

35 În aceste condiții, Juzgado de Primera Instancia n.° 17 de Palma de Mallorca (Tribunalul de Primă Instanță nr. 17 din Palma de Mallorca, Spania) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele treisprezece întrebări preliminare:

„1) În conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, este permisă modificarea efectelor restitutorii rezultate din declararea nulității, ca urmare a caracterului său abuziv, a unei clauze care impune împrumutatului plata tuturor costurilor aferente încheierii, novației sau stingerii unui contract de împrumut cu garanție ipotecară?

2) În conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, o jurisprudență națională care stabilește că, în urma declarării nulității unei clauze care impune împrumutatului plata tuturor costurilor aferente încheierii, novației sau stingerii unui contract de împrumut cu garanție ipotecară, taxele notariale și costurile de administrare trebuie repartizate în mod egal între împrumutător și împrumutat poate fi considerată drept o modificare judiciară a declarării nulității unei clauze abuzive și, în consecință, este contrară principiului neobligativității, prevăzut la articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13?

3) În conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, o jurisprudență națională care stabilește că, în urma declarării nulității unei clauze care impune împrumutatului plata tuturor costurilor aferente încheierii, novației sau stingerii unui contract de împrumut cu garanție ipotecară, în sarcina acestuia trebuie să se impună de asemenea plata costurilor de evaluare a imobilului și a taxei de constituire a ipotecii, rezultate din încheierea contractului de împrumut, reprezintă o încălcare a principiului neobligativității pentru consumator a unei clauze abuzive declarate nule și este contrar articolului 3 alineatul (2) din Directiva 93/13 faptul că îi revine împrumutatului sarcina de a dovedi că nu a putut să efectueze propria evaluare a imobilului?

4) În conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, este contrară [acestei directive] o jurisprudență națională care stabilește că, în urma declarării nulității unei clauze care impune împrumutatului plata tuturor costurilor aferente încheierii, novației sau stingerii unui contract de împrumut cu garanție ipotecară, aceasta poate produce efecte în continuare asupra împrumutatului atunci când încheie un contract de novație sau când radiază ipoteca, în sensul că poate fi obligat să achite costurile rezultate din respectiva modificare sau radiere a ipotecii? Impunerea costurilor respective în sarcina împrumutatului presupune o încălcare a principiului neobligativității pentru consumator a unei clauze abuzive declarate nule?

5) În conformitate cu articolul 6 alineatul (1) [din Directiva 93/13] coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din [aceasta], [o] jurisprudență națională care exclude parțial efectul restitutoriu rezultat din declararea nulității, ca urmare a caracterului său abuziv, a unei clauze care impune împrumutatului plata tuturor costurilor aferente încheierii, novației sau stingerii unui contract de împrumut cu garanție ipotecară este contrară efectului disuasiv în privința profesionistului, consacrat la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13?

6) O jurisprudență națională care modifică efectele restitutorii rezultate din declararea nulității unei clauze care impune împrumutatului plata tuturor costurilor aferente încheierii, novației sau stingerii unui contract de împrumut cu garanție ipotecară, având la bază interesul împrumutatului, este contrară principiului interdicției de a modifica clauzele declarate nule, stabilit de jurisprudența Curții, și principiului neobligativității, prevăzut la articolul 6 din Directiva 93/13?

7) În conformitate cu articolul 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 93/13, o jurisprudență națională care stabilește că clauza intitulată «comisionul de acordare» îndeplinește în mod automat cerința privind transparența poate presupune o încălcare a principiului răsturnării sarcinii probei, consacrat la articolul 3 alineatul (2) din Directiva 93/13, profesionistul nefiind obligat să prezinte dovezi că a furnizat informații prealabile și că clauza a fost negociată în mod individual?

8) Este contrar articolului 3 din Directiva 93/13 și jurisprudenței Curții faptul că o jurisprudență națională poate considera că un consumator trebuie să știe *per se* că perceperea de către instituțiile financiare a unui comision de acordare reprezintă o practică cunoscută? Prin urmare, nu este necesar ca împrumutătorul să dovedească în vreun mod că clauza a fost negociată în mod individual sau, dimpotrivă, acesta trebuie să facă în orice caz dovada negocierii individuale a acesteia?

9) În conformitate cu articolele 3 și 4 din Directiva 93/13 și [cu] jurisprudența Curții, poate fi contrară directivei menționate o jurisprudență națională care stabilește că clauza intitulată «comisionul de acordare» nu poate fi analizată din perspectiva caracterului său abuziv, în temeiul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, întrucât se referă la definiția obiectului principal al contractului, sau, dimpotrivă, trebuie să se considere că comisionul de acordare respectiv nu reprezintă o parte din prețul contractului, ci o remunerație accesorie, și, prin urmare, trebuie să i se permită instanței naționale să efectueze controlul privind transparența și/sau conținutul, pentru a determina astfel caracterul său abuziv conform dreptului național?

10) Dacă se consideră că o clauză intitulată «comisionul de acordare» constituie obiectul principal al contractului de împrumut și ținând seama de articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, care nu a fost transpus în ordinea juridică spaniolă prin LCGC, articolul 8 din Directiva 93/13 se opune ca o instanță spaniolă să invoce și să aplice articolul 4 alineatul (2) din aceasta în condițiile în care dispoziția respectivă nu a fost transpusă în ordinea juridică spaniolă ca urmare a voinței legiuitorului, care a dorit să asigure un nivel de protecție complet în ceea ce privește toate clauzele pe care le poate introduce profesionistul într-un contract încheiat cu consumatorii, inclusiv cele referitoare la obiectul principal al contractului, chiar și în cazul în care sunt redactate în mod clar și inteligibil?

11) În conformitate cu articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, clauza intitulată «comisionul de acordare», în cazul în care nu a fost negociată individual, iar instituția financiară nu dovedește că aceasta vizează servicii prestate efectiv și costuri care i-au fost ocazionate, produce un dezechilibru important între drepturile și obligațiile părților contractuale și trebuie declarată nulă de către instanța națională?

12) În conformitate cu articolul 6 alineatul (1) [din Directiva 93/13] coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din [aceasta], obligarea profesionistului la plata cheltuielilor de judecată, în urma unei acțiuni formulate de consumator având ca obiect anularea clauzelor abuzive incluse într-un contract încheiat cu acesta și în care instanța declară nulitatea clauzelor ca urmare a caracterului lor abuziv, trebuie să respecte principiul neobligativității și principiul efectului disuasiv în privința profesionistului, în cazul în care acțiunea în anulare este admisă de instanță, indiferent de obligarea la restituirea concretă a sumelor dispusă prin hotărâre, având în vedere că cererea de declarare a nulității clauzei este, în plus, considerată cererea principală, iar cererea de restituire a sumelor reprezintă numai o cerere accesorie inerentă celei principale?

13) În conformitate cu principiul neobligativității și cu principiul efectului disuasiv, prevăzute de Directiva 93/13 [articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1)], efectele restitutorii rezultate din declararea nulității, ca urmare a caracterului său abuziv, a unei clauze incluse într-un contract încheiat între un consumator și un profesionist pot fi limitate în timp prin admiterea excepției prescrierii acțiunii în restituirea sumei, chiar dacă acțiunea în nulitate absolută, în urma căreia se constată caracterul abuziv al clauzei, este imprescriptibilă conform legislației naționale?”

Cauza C-259/19

36 La 1 iulie 2011, LG și PK au încheiat cu instituția financiară Banco Bilbao Vizcaya Argentaria un contract de împrumut ipotecar care includea o clauză care prevedea, potrivit instanței de trimitere, că toate cheltuielile de formalizare și de stingere a ipotecii trebuiau suportate de împrumutat.

37 Reclamanții din litigiul principal au sesizat Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Ceuta (Tribunalul de Primă Instanță și de Instrucție din Ceuta, Spania) cu o acțiune având ca obiect stabilirea nulității clauzei menționate, din cauza caracterului său abuziv.

38 Întrucât motivele sunt, în esență, similare cu cele din cererea de decizie preliminară din cauza C-224/19, Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Ceuta (Tribunalul de Primă Instanță și de Instrucție din Ceuta) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Pentru a garanta protecția consumatorilor și a utilizatorilor și respectarea jurisprudenței Uniunii de punere în aplicare a acesteia, este conformă dreptului Uniunii, Directivei 93/13 […] și în special articolului 6 alineatul (1) și articolului 7 alineatul (1) din aceasta stabilirea drept criteriu neechivoc de către Tribunal Supremo (Curtea Supremă), în hotărârile sale 44-49 din 23 ianuarie 2019, a faptului că, în contractele de împrumut ipotecar încheiate cu consumatorii, este considerată abuzivă clauza care nu a fost negociată și care stabilește că toate costurile aferente operațiunii de împrumut ipotecar trebuie repercutate asupra împrumutatului și că diversele sume stipulate în clauza abuzivă respectivă, declarată nulă, trebuie repartizate între instituția bancară care a prevăzut-o și consumatorul împrumutat, cu scopul de a limita rambursarea sumelor plătite în mod nedatorat în temeiul legislației naționale?

2) Pentru a asigura protecția consumatorilor și a utilizatorilor și respectarea jurisprudenței Uniunii de punere în aplicare a acesteia, este conform dreptului Uniunii, Directivei 93/13 și în special articolului 6 alineatul (1) și articolului 7 alineatul (1) din aceasta faptul că Tribunal Supremo

(Curtea Supremă) efectuează o interpretare supletivă a unei clauze declarate nule, ca urmare a caracterului său abuziv, în ipoteza în care eliminarea acestei clauze și efectele care decurg din aceasta nu afectează subzistența contractului de împrumut cu garanție ipotecară?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitate

Cu privire la admisibilitatea întrebărilor a doua-a patra din cauza C-224/19

39 Guvernul spaniol invocă necompetența Curții de a soluționa întrebările preliminare a doua-a patra din cauza C-224/19, pentru motivul că acestea privesc problema de a ști cui îi revine obligația de a plăti anumite cheltuieli în temeiul legislației naționale în vigoare, ceea ce ar constitui o problemă de interpretare și de aplicare a dreptului național, exclusă ca atare din sfera puterii de apreciere a Curții potrivit unei jurisprudențe constante (Hotărârea din 21 octombrie 2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, punctul 22).

40 În această privință, trebuie subliniat că, potrivit acestei jurisprudențe, în cadrul examinării unei trimiteri preliminare, Curtea trebuie să țină seama de contextul factual și normativ în care se încadrează întrebările preliminare, astfel cum este definit în decizia de trimitere. Prin urmare, Curtea nu este competentă să se pronunțe cu privire la problema dacă interpretarea dată normelor naționale de instanța de trimitere este corectă.

41 În schimb, în cazul în care întrebările adresate privesc interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 21 octombrie 2010, Padawan, C-467/08, EU:C:2010:620, punctul 21 și jurisprudența citată).

42 Or, reiese în mod clar din întrebările a doua-a patra că Curtea este chemată să se pronunțe asupra interpretării articolului 3 alineatul (2) și a articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13. Mai precis, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă aceste dispoziții trebuie să fie interpretate în sensul că se opun unei anumite jurisprudențe naționale. În consecință, Curtea nu este chemată în niciun moment să interpreteze dreptul național.

43 Rezultă din cele ce precedă că întrebările a doua-a patra din cauza C-224/19 sunt admisibile.

Cu privire la admisibilitatea celei de a douăsprezecea întrebări din cauza C-224/19

44 CaixaBank contestă admisibilitatea celei de a douăsprezecea întrebări adresate în cauza C-224/19, precum și competența Curții de a răspunde la aceasta, arătând, pe de o parte, că instanța de trimitere nu a indicat elementele utile pentru a răspunde la această întrebare, și anume normele naționale privind obligarea la plata cheltuielilor de judecată și măsura în care aceste norme pot aduce atingere drepturilor consumatorilor garantate de Directiva 93/13, și, pe de altă parte, că normele naționale privind cheltuielile de judecată țin de competența statelor membre.

45 Or, deși instanța de trimitere nu a indicat într-adevăr dispoziția din dreptul spaniol care reglementează repartizarea cheltuielilor de judecată în cauza principală, guvernul spaniol a indicat, în observațiile sale scrise, că este vorba despre articolul 394 din LEC, furnizând textul acestuia, astfel încât Curtea dispune de elementele necesare pentru a se pronunța asupra celei de a douăsprezecea întrebări din cauza C-224/19. În plus, în măsura în care această întrebare nu privește interpretarea sau aplicarea articolului 394 din LEC, ci în esență problema dacă articolul 6 alineatul (1) sau articolul 7 alineatul (1)

din Directiva 93/13 trebuie să fie interpretate în sensul că se opun aplicării unei dispoziții precum articolul 394 din LEC în împrejurările din litigiul principal în cauza C-224/19, Curtea este competentă să răspundă la aceasta.

Cu privire la fond

46 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite prin articolul 267 TFUE, este de competența acesteia din urmă să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, Curtea trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate (Hotărârea din 7 august 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, punctul 34).

47 Pe de altă parte, împrejurarea că, pe plan formal, o instanță națională a formulat cererea sa de decizie preliminară făcând trimitere la anumite dispoziții ale dreptului Uniunii nu împiedică Curtea să furnizeze acestei instanțe toate elementele de interpretare care pot fi utile pentru soluționarea cauzei cu care este sesizată, indiferent dacă respectiva instanță s-a referit sau nu la acestea în enunțul întrebărilor sale. În această privință, revine Curții sarcina de a extrage din ansamblul elementelor furnizate de instanța națională și mai ales din motivarea deciziei de trimitere elementele de drept al Uniunii care necesită o interpretare, având în vedere obiectul litigiului (Hotărârea din 29 septembrie 2016, Essent Belgium, C-492/14, EU:C:2016:732, punctul 43 și jurisprudența citată).

48 Se impune ca cele 15 întrebări preliminare adresate în cele două cauze conexate să fie regrupate în cinci părți, și anume prima, referitoare la clauza aferentă cheltuielilor de constituire și de radiere a ipotecii, a doua, referitoare la clauza care impune un comision de acordare, a treia, referitoare la eventualul dezechilibru semnificativ al drepturilor și al obligațiilor părților care rezultă dintr-o astfel de clauză, a patra, referitoare la limitarea în timp a efectelor constatării nulității unei clauze abuzive, și a cincea, referitoare la regimul național de repartizare a cheltuielilor de judecată în contextul acțiunilor în constatarea nulității clauzelor abuzive.

Cu privire la prima-a șasea întrebare din cauza C-224/19 și la cele două întrebări din cauza C-259/19, referitoare la efectele nulității clauzei care stipulează cheltuielile de constituire și de radiere a ipotecii

49 Prin intermediul acestor întrebări, instanțele de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că se opun ca, în cazul nulității unei clauze contractuale abuzive care impune plata tuturor cheltuielilor de constituire și de radiere a unei ipoteci de către consumator, instanța națională să refuze restituirea către consumator a sumelor plătite în temeiul clauzei menționate.

50 În această privință, trebuie arătat că, potrivit unei jurisprudențe constante, odată ce o clauză este declarată abuzivă și, prin urmare, nulă, instanței naționale, în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, îi revine obligația de a înlătura aplicarea acestei clauze pentru ca ea să nu mai producă efecte obligatorii pentru consumator, cu excepția cazului în care consumatorul se opune (a se vedea printre altele Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 65, precum și Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 52, precum și jurisprudența citată).

51 În consecință, instanța națională nu poate fi abilitată să modifice conținutul clauzelor abuzive, în caz contrar riscând să contribuie la eliminarea efectului descurajator pe care îl are asupra profesioniștilor faptul că astfel de clauze abuzive pur și simplu nu sunt aplicate în ceea ce privește consumatorul (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 60).

52 Trebuie, așadar, să se considere, în principiu, că o clauză contractuală declarată abuzivă nu a existat niciodată, astfel încât aceasta nu poate avea efect în privința consumatorului. Prin urmare, constatarea pe cale judecătorească a caracterului abuziv al unei astfel de clauze trebuie, în principiu, să aibă drept consecință restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar găsi consumatorul în lipsa respectivei clauze abuzive (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 61).

53 Astfel, Curtea a considerat deja că instanța națională trebuie să stabilească toate consecințele care decurg, potrivit dreptului național, din constatarea caracterului abuziv al clauzei în discuție pentru a se asigura că aceasta nu creează obligații pentru consumator (Hotărârea din 30 mai 2013, Asbeek Brusse și de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punctul 49). În special, obligația instanței naționale de a înlătura o clauză contractuală abuzivă care impune plata unor sume care se dovedesc a fi nedatorate determină, în principiu, un efect restitutoriu corespunzător în privința acelorași sume (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 62).

54 Acestea fiind amintite, trebuie arătat de asemenea că faptul că se consideră că o clauză contractuală apreciată abuzivă nu a existat niciodată este de natură să justifice aplicarea eventualelor dispoziții ale dreptului național care reglementează repartizarea cheltuielilor de constituire și de radiere a ipotecii în lipsa unui acord între părți. Or, deși aceste dispoziții pun în sarcina împrumutatului totalitatea sau o parte din aceste cheltuieli, nici articolul 6 alineatul (1), nici articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se opun ca restituirea către consumator a părții din cheltuielile menționate pe care trebuie să le suporte el însuși să fie refuzată.

55 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima-a șasea întrebare din cauza C-224/19 și la cele două întrebări din cauza C-259/19 că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că se opun ca, în cazul nulității unei clauze contractuale abuzive care impune plata totalității cheltuielilor de constituire și de radiere a ipotecii de către consumator, instanța națională să refuze restituirea către consumator a sumelor plătite în temeiul acestei clauze, cu excepția cazului în care dispozițiile dreptului național care s-ar aplica în lipsa clauzei menționate impun consumatorului plata totalității sau a unei părți din aceste cheltuieli.

Cu privire la întrebările a șaptea-a zecea din cauza C-224/19, referitoare la controlul caracterului abuziv și al transparenței clauzei care impune plata unui comision de acordare

56 Prin intermediul acestor întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3, articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că se opun unei jurisprudențe naționale care exclude aprecierea caracterului abuziv al unei clauze contractuale care impune consumatorului plata unui comision de acordare pentru motivul că acesta ar fi un element al prețului contractului în conformitate cu articolul 4 alineatul (2) din această directivă, considerând totodată că este suficient ca o astfel de clauză să îndeplinească în sine cerința de transparență impusă de această din urmă dispoziție.

57 În speță, trebuie să se constate, cu titlu introductiv, că instanța de trimitere a adresat întrebările a șaptea-a zecea plecând de la premisa potrivit căreia transpunerea articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 în ordinea juridică spaniolă lipsește.

58 Or, pentru a răspunde la întrebările adresate, nu este necesară pronunțarea asupra transpunerii efective a articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 în ordinea juridică spaniolă (a se vedea în acest sens și prin analogie Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 42).

59 Astfel, pe de o parte, trebuie amintit că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 8 din aceasta permite totuși statelor membre să prevadă, în legislația prin care se transpune această directivă, că „aprecierea caracterului abuziv” nu se referă la clauzele avute în vedere de această dispoziție, în măsura în care aceste clauze sunt redactate în mod clar și inteligibil (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 iunie 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, punctul 32, Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctul 41, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 45).

60 Mai precis, articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 se limitează să prevadă că „aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului principal al contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil”.

61 Astfel, în cauza principală, numai în cazul în care clauza care impune plata unui comision de acordare de către consumator s-ar referi la unul dintre cele două subiecte amintite mai sus, controlul caracterului său abuziv ar putea fi limitat în conformitate cu articolul 4 alineatul (2) menționat.

62 În această privință, Curtea a statuat că clauzele contractului care se circumscriu noțiunii de „obiect [principal al] contractului” trebuie înțelese ca fiind cele care stabilesc prestațiile esențiale ale acestui contract și care, ca atare, îl caracterizează. În schimb, clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise noțiunii menționate (Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctele 35 și 36, precum și jurisprudența citată, și Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 32).

63 Revine instanței de trimitere sarcina să aprecieze, având în vedere natura, economia generală și prevederile contractului de împrumut vizat, precum și contextul juridic și factual în care se înscrie acesta, dacă respectiva clauză în discuție în litigiul principal constituie un element esențial al contractului de împrumut ipotecar în discuție în litigiul principal (a se vedea prin analogie Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 33, precum și jurisprudența citată).

64 Cu toate acestea, pentru a ghida instanța națională în aprecierea sa, este util să se precizeze că domeniul de aplicare exact al noțiunilor de „obiect principal” și de „preț”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, nu poate fi determinat prin noțiunea de „costul total al creditului pentru consumator”, în sensul articolului 3 litera (g) din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66) (Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 47). Un comision de acordare nu poate fi considerat ca fiind o prestație esențială a unui împrumut ipotecar pentru simplul fapt că este inclus în costul total al acestuia.

65 În plus, din termenii articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 reiese că a doua categorie de clauze al căror caracter eventual abuziv nu poate face obiectul unei aprecieri are un domeniu de aplicare restrâns, întrucât ea nu privește decât caracterul adecvat al prețului sau al remunerației prevăzute față de serviciile sau bunurile furnizate în schimbul acestora, această excludere explicându-se prin faptul că nu există niciun barem sau criteriu juridic care să poată încadra și ghida controlul acestui caracter adecvat. Clauzele referitoare la contraprestația datorată de consumator creditorului sau care au un efect asupra prețului efectiv ce trebuie plătit acestuia din urmă de către consumator nu intră, așadar, în principiu, în această a doua categorie de clauze, cu excepția chestiunii dacă valoarea contraprestației

sau a prețului prevăzut în contract este adecvată față de serviciul furnizat în schimb de creditor (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctele 34 și 35, precum și jurisprudența citată).

66 Pe de altă parte, Curtea a subliniat că cerința redactării clare și inteligibile care figurează la articolul 5 din Directiva 93/13 se aplică în orice caz, inclusiv atunci când o clauză intră în domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (2) din directiva menționată și chiar dacă statul membru în cauză nu a transpus această dispoziție. Această cerință nu poate fi redusă numai la caracterul inteligibil al unei clauze contractuale pe plan formal și gramatical (Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 46).

67 Dimpotrivă, întrucât sistemul de protecție pus în aplicare de Directiva 93/13 se întemeiază pe ideea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de profesionist în ceea ce privește, printre altele, nivelul de informare, cerința menționată trebuie înțeleasă în mod extensiv, și anume în sensul că impune nu numai ca respectiva clauză să fie inteligibilă pentru consumator pe plan gramatical, ci și ca respectivul contract să expună în mod transparent funcționarea concretă a mecanismului la care se referă clauza în discuție, precum și, dacă este cazul, relația dintre acest mecanism și cel prevăzut de alte clauze, astfel încât consumatorul să fie în măsură să evalueze, în temeiul unor criterii precise și inteligibile, consecințele economice care decurg pentru el din aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctele 70-73, Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 37, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 43).

68 Claritatea și caracterul inteligibil al clauzei în discuție în litigiul principal trebuie să fie examinate de instanța de trimitere în raport cu ansamblul elementelor de fapt relevante, printre care figurează publicitatea și informarea furnizate de împrumutător în cadrul negocierii unui contract de împrumut, și ținând cont de nivelul de atenție care poate fi așteptat de la un consumator mediu normal informat și suficient de atent și de avizat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctul 74, Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 75, Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctele 46 și 47, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 46).

69 Rezultă că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, precum și articolul 5 din aceasta se opun unei jurisprudențe potrivit căreia o clauză contractuală este considerată ca fiind în sine transparentă, fără a fi necesar să se procedeze la o examinare precum cea descrisă la punctul anterior.

70 În aceste condiții, revine instanței naționale, ținând seama de ansamblul împrejurărilor care însoțesc încheierea contractului, sarcina de a verifica dacă instituția financiară a comunicat consumatorului elementele suficiente pentru ca acesta din urmă să ia cunoștință de conținutul și de funcționarea clauzei care îi impune plata unui comision de acordare, precum și rolul său în contractul de împrumut. În acest mod, consumatorul va avea acces la motivele care justifică remunerația corespunzătoare acestui comision (a se vedea prin analogie Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 77), putând astfel să evalueze întinderea angajamentului său și în special costul total al contractului respectiv.

71 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările a șaptea-a zecea că articolul 3, articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că clauzele contractuale care se circumscriu noțiunii de „obiect principal al contractului” trebuie înțelese ca fiind cele care stabilesc prestațiile esențiale ale acestui contract și care, ca atare, îl caracterizează. În schimb, clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise acestei noțiuni. Împrejurarea că un comision de acordare este inclus în costul total al unui împrumut ipotecar nu poate implica faptul că acesta este o prestație esențială a împrumutului respectiv. În orice caz, o instanță a unui stat membru este obligată

să controleze caracterul clar și inteligibil al unei clauze contractuale privind obiectul principal al contractului, independent de transpunerea articolului 4 alineatul (2) din această directivă în ordinea juridică a acestui stat membru.

Cu privire la a unsprezecea întrebare, referitoare la un eventual dezechilibru semnificativ al drepturilor și al obligațiilor părților care rezultă dintr-o clauză care impune plata unui comision de acordare

72 Prin intermediul celei de a unsprezecea întrebări, instanța de trimitere, în cauza C-224/19, solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză dintr-un contract de împrumut încheiat între un consumator și o instituție financiară care impune consumatorului plata unui comision de acordare provoacă în detrimentul consumatorului un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în pofida cerinței de bună-credință, în cazul în care instituția financiară nu demonstrează că acest comision corespunde unor servicii furnizate efectiv și unor cheltuieli pe care le-a efectuat.

73 În această privință, trebuie amintit de la bun început că, potrivit unei jurisprudențe constante, competența Curții în materie privește interpretarea noțiunii de „clauză abuzivă”, menționată la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile acestei directive, având-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii speței. Rezultă că Curtea trebuie să se limiteze la a oferi instanței de trimitere indicații de care aceasta din urmă trebuie să țină seama pentru a aprecia caracterul abuziv al clauzei în discuție (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 47 și jurisprudența citată).

74 În ceea ce privește problema dacă cerința bunei-credințe, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, este respectată, este important să se constate că, având în vedere al șaisprezecelea considerent al acesteia, instanța națională trebuie să verifice în acest scop dacă profesionistul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte o asemenea clauză în urma unei negocieri individuale (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 50).

75 În ceea ce privește existența unui eventual dezechilibru semnificativ, Curtea a apreciat că acesta poate să rezulte din simplul fapt al unei atingeri suficient de grave aduse situației juridice în care este plasat consumatorul, în calitate de parte la contractul în cauză, în temeiul dispozițiilor naționale aplicabile, fie sub forma unei restrângeri a conținutului drepturilor de care, potrivit acestor dispoziții, consumatorul beneficiază în temeiul acestui contract, fie sub forma unei piedici în exercitarea acestora sau a punerii în sarcina sa a unei obligații suplimentare, neprevăzută de normele naționale (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 51).

76 Pe de altă parte, reiese din articolul 4 alineatul (1) din Directiva 93/13 că aprecierea caracterului abuziv al unei clauze contractuale se efectuează luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 52).

77 Revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia caracterul eventual abuziv al clauzei în discuție în litigiul principal în lumina acestor criterii.

78 În această privință, trebuie să se țină seama de faptul că, astfel cum reiese din indicațiile instanței de trimitere, potrivit Legii 2/2009, comisioanele sau costurile repercutate asupra clientului trebuie să corespundă unor servicii efectiv furnizate sau unor costuri suportate. Rezultă că o clauză care ar avea ca efect să scutească profesionistul de obligația de a demonstra că aceste condiții sunt îndeplinite în privința unui comision de acordare ar putea, sub rezerva unei verificări de către instanța de trimitere în lumina tuturor clauzelor contractului, să afecteze în mod defavorabil poziția juridică a consumatorului și, pe cale de consecință, să creeze, în detrimentul acestuia, un dezechilibru semnificativ, în contradicție cu cerința de bună-credință.

79 Ținând seama de considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a unsprezecea întrebare din cauza C-224/19 că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză a unui contract de împrumut încheiat între un consumator și o instituție financiară, care impune consumatorului plata unui comision de acordare, poate crea în detrimentul consumatorului un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în pofida cerinței de bună-credință, atunci când instituția financiară nu demonstrează că acest comision corespunde unor servicii furnizate și unor cheltuieli pe care le-a efectuat, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Cu privire la a treisprezecea întrebare din cauza C-224/19, referitoare la limitarea efectelor nulității unei clauze abuzive prin intermediul stabilirii unui termen de prescripție

80 Prin intermediul celei de a treisprezecea întrebări adresate în cauza C-224/19, care trebuie analizată înaintea celei de a douăsprezecea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei jurisprudențe naționale care prevede că introducerea acțiunii prin care se urmărește invocarea efectelor restitutorii ale constatării nulității unei clauze contractuale abuzive este supusă unui termen de prescripție, deși, în temeiul legislației naționale, acțiunea care vizează constatarea nulității absolute a unei clauze contractuale este imprescriptibilă.

81 În această privință, trebuie amintit că protecția pe care Directiva 93/13 o asigură consumatorilor se opune unei reglementări interne care interzice instanței naționale, la expirarea unui termen de decădere, să invoce caracterul abuziv al unei clauze inserate într-un contract încheiat între un profesionist și un consumator (Hotărârea din 21 noiembrie 2002, Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, punctul 38).

82 Cu toate acestea, Curtea a recunoscut deja că protecția consumatorului nu are un caracter absolut (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 68) și că stabilirea unor termene rezonabile de introducere a acțiunilor sub sancțiunea decăderii în vederea asigurării securității juridice este compatibilă cu dreptul Uniunii (Hotărârea din 6 octombrie 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punctul 41, precum și Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 69).

83 În această privință, este necesar să se arate că, în lipsa unei reglementări specifice a Uniunii în materie, modalitățile de punere în aplicare a protecției consumatorilor, prevăzută la articolul 6 alineatul (1) și la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, fac parte din ordinea juridică internă a statelor membre în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora. Totuși, aceste modalități nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și nici să fie reglementate astfel încât să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică comunitară (principiul efectivității) (a se vedea în acest sens, printre altele, Hotărârea din 26 octombrie 2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, punctul 24 și jurisprudența citată).

84 În consecință, dreptul Uniunii nu se opune unei reglementări naționale care, deși prevede caracterul imprescriptibil al acțiunii având ca obiect constatarea nulității unei clauze abuzive care figurează într-un contract încheiat între un profesionist și un consumator, supune unui termen de prescripție acțiunea prin care se urmărește invocarea efectelor restitutorii ale acestei constatări, sub rezerva respectării principiilor echivalenței și efectivității.

85 În ceea ce privește, mai precis, respectarea principiului efectivității, Curtea s-a pronunțat deja în sensul că fiecare caz în care se ridică problema dacă o prevedere procedurală internă face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând cont de locul pe care respectiva prevedere îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acesteia în fața diverselor instanțe naționale. Din această perspectivă, trebuie să se țină seama, dacă este cazul, de principiile care stau la baza sistemului jurisdicțional național, precum protecția dreptului la apărare, principiul securității juridice și buna desfășurare a procedurii (Hotărârea din 26 iunie 2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, punctul 48 și jurisprudența citată).

86 În cauza principală, instanța de trimitere arată că este vorba despre eventuala aplicare, în cazul acțiunii prin care se urmărește invocarea efectelor restitutorii ale constatării nulității unei clauze abuzive a unui contract ipotecar, a termenului de prescripție de cinci ani prevăzut la articolul 1964 alineatul 2 din Codul civil.

87 În măsura în care termene de prescripție de trei ani (Hotărârea din 15 aprilie 2010, Barth, C-542/08, EU:C:2010:193, punctul 28) sau de doi ani (Hotărârea din 15 decembrie 2011, Banca Antoniana Popolare Veneta, C-427/10, EU:C:2011:844, punctul 25) au fost considerate în jurisprudența Curții ca fiind conforme cu principiul efectivității, este necesar să se considere că un termen de prescripție de cinci ani aplicabil acțiunii prin care se urmărește invocarea efectelor restitutorii ale constatării nulității unei clauze abuzive nu este, în principiu și sub rezerva aprecierii de către instanța de trimitere a elementelor menționate la punctul 85 din prezenta hotărâre, de natură să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de Directiva 93/13.

88 Instanța de trimitere ridică de asemenea, în esență, problema caracterului compatibil cu principiul efectivității coroborat cu principiul securității juridice al unei jurisprudențe naționale potrivit căreia termenul de prescripție de cinci ani pentru introducerea unei acțiuni prin care se urmărește invocarea efectelor restitutorii ale constatării nulității unei clauze contractuale abuzive începe să curgă de la încheierea contractului care conține această clauză.

89 Din decizia de trimitere reiese că acest termen, prevăzut la articolul 1964 alineatul 2 din Codul civil, curge de la încheierea unui contract de împrumut ipotecar care conține o clauză abuzivă, aspect a cărui verificare este însă de competența instanței de trimitere.

90 În această privință, trebuie să se țină seama de împrejurarea că este posibil ca consumatorii să nu cunoască caracterul abuziv al unei clauze cuprinse într-un contract de împrumut ipotecar sau să nu sesizeze exact întinderea drepturilor lor care decurg din Directiva 93/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punctul 69).

91 Or, aplicarea unui termen de prescripție de cinci ani care începe să curgă de la încheierea contractului, în măsura în care implică faptul că consumatorul nu poate solicita restituirea plăților efectuate în executarea unei clauze contractuale considerate abuzive decât în primii cinci ani de la semnarea contractului, independent de aspectul dacă acesta avea sau putea în mod rezonabil să aibă cunoștință de caracterul abuziv al acestei clauze, este de natură să facă excesiv de dificilă exercitarea drepturilor acestui consumator conferite de Directiva 93/13 și, prin urmare, încalcă principiul efectivității coroborat cu principiul securității juridice.

92 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la a treisprezecea întrebare adresată în cauza C-224/19 că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că nu se opun ca introducerea acțiunii prin care se urmărește invocarea efectelor restitutorii ale constatării nulității unei clauze contractuale abuzive să fie supusă unui termen de prescripție, cu condiția ca momentul de la care începe să curgă acest termen, precum și durata sa să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea dreptului consumatorului de a solicita o astfel de restituire.

Cu privire la a douăsprezecea întrebare din cauza C-224/19, referitoare la compatibilitatea regimului legal de repartizare a cheltuielilor de judecată cu Directiva 93/13

93 Prin intermediul celei de a douăsprezecea întrebări adresate în cauza C-224/19, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că se opun unui regim care permite ca o parte din cheltuielile procedurale să fie suportate de consumator în funcție de nivelul sumelor plătite în mod nejustificat care îi sunt restituite ca urmare a constatării nulității unei clauze contractuale din cauza caracterului său abuziv.

94 Astfel, reiese din elementele dosarului prezentat Curții că aplicarea articolului 394 din LEC ar putea avea ca efect să nu oblige profesionistul la plata tuturor cheltuielilor de judecată atunci când se admite în întregime acțiunea în declararea nulității unei clauze contractuale abuzive formulată de un consumator, ci se admite numai în parte acțiunea în restituirea sumelor plătite în temeiul acestei clauze.

95 În această privință, reiese din jurisprudența menționată la punctul 83 din prezenta hotărâre că repartizarea cheltuielilor de judecată aferente unei proceduri jurisdicționale în fața instanțelor naționale ține de autonomia procedurală a statelor membre, sub rezerva respectării principiilor echivalenței și efectivității.

96 Astfel, trebuie să se arate că niciun element din dosarul prezentat Curții nu permite să se constate că regimul menționat se aplică în mod diferit după cum dreptul în discuție este conferit de dreptul Uniunii sau de dreptul intern. Cu toate acestea, este necesară pronunțarea cu privire la compatibilitatea cu principiul efectivității a obligării consumatorului la plata cheltuielilor aferente unei proceduri în funcție de sumele restituite acestuia, în condițiile în care a obținut câștig de cauză în ceea ce privește caracterul abuziv al clauzei contestate.

97 În ceea ce privește problema respectării principiului efectivității, aceasta trebuie apreciată în raport cu elementele amintite la punctul 85 din prezenta hotărâre.

98 În speță, Directiva 93/13 conferă consumatorului dreptul de a se adresa unei instanțe pentru a se constata caracterul abuziv al unei clauze contractuale și pentru a se înlătura aplicarea acesteia. Or, a face să depindă repartizarea cheltuielilor aferente unei astfel de proceduri doar de sumele plătite în mod nejustificat și a căror restituire se dispune este de natură să descurajeze consumatorul să exercite dreptul menționat, având în vedere cheltuielile pe care o acțiune în justiție le-ar determina (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 septembrie 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punctul 69).

99 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la a douăsprezecea întrebare adresată în cauza C-224/19 că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun unui regim care permite ca o parte din cheltuielile de procedură să fie suportate de consumator în funcție de nivelul sumelor plătite în mod nejustificat care îi sunt restituite în urma constatării nulității unei clauze

contractuale din cauza caracterului său abuziv, dat fiind că un astfel de regim creează un obstacol substanțial de natură să descurajeze consumatorii să exercite dreptul la un control jurisdicțional efectiv al caracterului potențial abuziv al unor clauze contractuale precum cel conferit de Directiva 93/13.

Cu privire la cheltuielile de judecată

100 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanțele de trimitere, este de competența acestora să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

1) **Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că se opun ca, în cazul nulității unei clauze contractuale abuzive care impune plata totalității cheltuielilor de constituire și de radiere a ipotecii de către consumator, instanța națională să refuze restituirea către consumator a sumelor plătite în temeiul acestei clauze, cu excepția cazului în care dispozițiile dreptului național care s-ar aplica în lipsa clauzei menționate impun consumatorului plata totalității sau a unei părți din aceste cheltuieli.**

2) **Articolul 3, articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că clauzele contractuale care se circumscriu noțiunii de „obiect principal al contractului” trebuie înțelese ca fiind cele care stabilesc prestațiile esențiale ale acestui contract și care, ca atare, îl caracterizează. În schimb, clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise acestei noțiuni. Faptul că un comision de acordare este inclus în costul total al unui împrumut ipotecar nu poate implica faptul că acesta este o prestație esențială a împrumutului respectiv. În orice caz, o instanță a unui stat membru este obligată să controleze caracterul clar și inteligibil al unei clauze contractuale privind obiectul principal al contractului, independent de transpunerea articolului 4 alineatul (2) din această directivă în ordinea juridică a acestui stat membru.**

3) **Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză a unui contract de împrumut încheiat între un consumator și o instituție financiară, care impune consumatorului plata unui comision de acordare, poate crea în detrimentul consumatorului un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în pofida cerinței de bună-credință, atunci când instituția financiară nu demonstrează că acest comision corespunde unor servicii furnizate și unor cheltuieli pe care le-a efectuat, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.**

4) **Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că nu se opun ca introducerea acțiunii prin care se urmărește invocarea efectelor restitutorii ale constatării nulității unei clauze contractuale abuzive să fie supusă unui termen de prescripție, cu condiția ca momentul de la care începe să curgă acest termen, precum și durata sa să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea dreptului consumatorului de a solicita o astfel de restituire.**

5) **Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun unui regim care permite ca o parte din cheltuielile de procedură să fie suportate de consumator în funcție de nivelul sumelor plătite**

în mod nejustificat care îi sunt restituite în urma constatării nulității unei clauze contractuale din cauza caracterului său abuziv, dat fiind că un astfel de regim creează un obstacol substanțial de natură să descurajeze consumatorii să exercite dreptul la un control jurisdicțional efectiv al caracterului potențial abuziv al unor clauze contractuale precum cel conferit de Directiva 93/13.

Semnături